

ANITA CELINIĆ – MIRA MENAC-MIHALIĆ

POVEZNICE I RAZDJELNICE U SRODNIM JEZIČNIM
SUSTAVIMA

COBISS: 1.02

Povezovalne in ločevalne črte v sorodnih jezikovnih sistemih

Po gradivu za Slovanski lingvistični atlas, Slovenski lingvistični atlas in Hrvaški jezikovni atlas ter na osnovi drugega tiskanega gradiva in dostopnih terenskih raziskav so kartografirani trije jezikovni pojavi v hrvaških in slovenskih organskih govorih. Rezultati so analizirani in komentirani, pri tem pa je pokazano, kaj proučevane sisteme povezuje, kaj jih deli in kod potekajo izoglose.

Ključne besede: hrvaški govori, slovenski govori, dialektologija, jezikovni atlas, geolingvistika

Lines of Connection and Separation in Related Language Systems

Based on material for the *Slavic Linguistic Atlas*, *Slovenian Linguistic Atlas*, and *Croatian Linguistic Atlas*, and on other printed material and available field studies, three phenomena in Croatian and Slovenian dialects have been mapped. The results are analyzed and commented on, showing what unites the systems studied, what divides them, and where the isoglosses run.

Keywords: Croatian dialects, Slovenian dialects, dialectology, linguistic atlas, geolinguistics

- 0 Rad na međunarodnim jezičnim atlasima koji obuhvaćaju i hrvatske i slovenske govore imaju višedesetljetnu tradiciju – prvenstveno su to atlasi Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ALE). Terenska istraživanja za te atlase uglavnom su dovršena. OLA već godinama izdaje fonološke i leksičke tomove, koji su dostupni i na internetu. Slovenski lingvistični atlas (SLA) dobio je svoja dva leksička toma (isto tako dostupna na internetu), rad na njemu ide dalje. Hrvatski jezični atlas (HJA) zastao je s radom, izdavanje zasad još nije na vidiku, premda se građa za njega prikuplja već desetljećima. Znatan broj govora za HJA – prvenstveno štokavskih i kajkavskih – još nije istražen. Međutim, prikupljena je građa tu, više ili manje dostupna, i privlači dijalektologe da, s jedne strane, pronađu konkretnije odgovore na mnoga pitanja koja su dosad bila tek površno obrađena

Prispevek je bil predstavljen na 3. Slovenskem dialektološkem posvetu (SDP 3), ki sta ga 11. in 12. februarja 2016 v Ljubljani organizirala Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Rad je napisan u okviru projekta Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ALE) (br. 8706), koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

i, s druge strane, da postave nova pitanja, otvore nove probleme, i potraže na njihov odgovore, a nove spoznaje uvrste u sintetske dijalektološke radove.

Na svim jezičnim razinama postoje pojave koje slovenske i hrvatske govore dijalektološki povezuju i dijele, pokazujući zanimljive odnose i izoglose. Izabrale smo tri pojave – koje smo dosad razmatrale na području hrvatskoga jezika (riječ je o radovima Menac-Mihalić – Celinić 2016a; 2016b; 2016c) te za njih izradile karte – i nastojale ih lingvogeografski obuhvatiti u kontekstu zapada južnoslavenskoga zapada, odnosno područja hrvatskoga i slovenskoga jezika. Tako smo za ovaj rad naše već objavljene jezične karte modificirale i proširile i područjem slovenskoga jezika. Inicijalne karte, za područje hrvatskoga jezika, bile smo napravile na temelju dostupne objavljene i rukopisne građe (od rukopisnih većinom za jezične atlase); za proširene karte, koje donosimo u ovom radu, za područje slovenskoga jezika koristile smo se podacima objavljenim u dijalektološkim radovima i SLA 2011.

Riječ je o trima pojavama:

- razvoju sonanata *m* i *n* u završnom položaju;
- rasporedu i razvoju sufikasa **nq* ~ **ny* kod glagola II. vrste;
- razvoju *č* u skupu **čbr*.

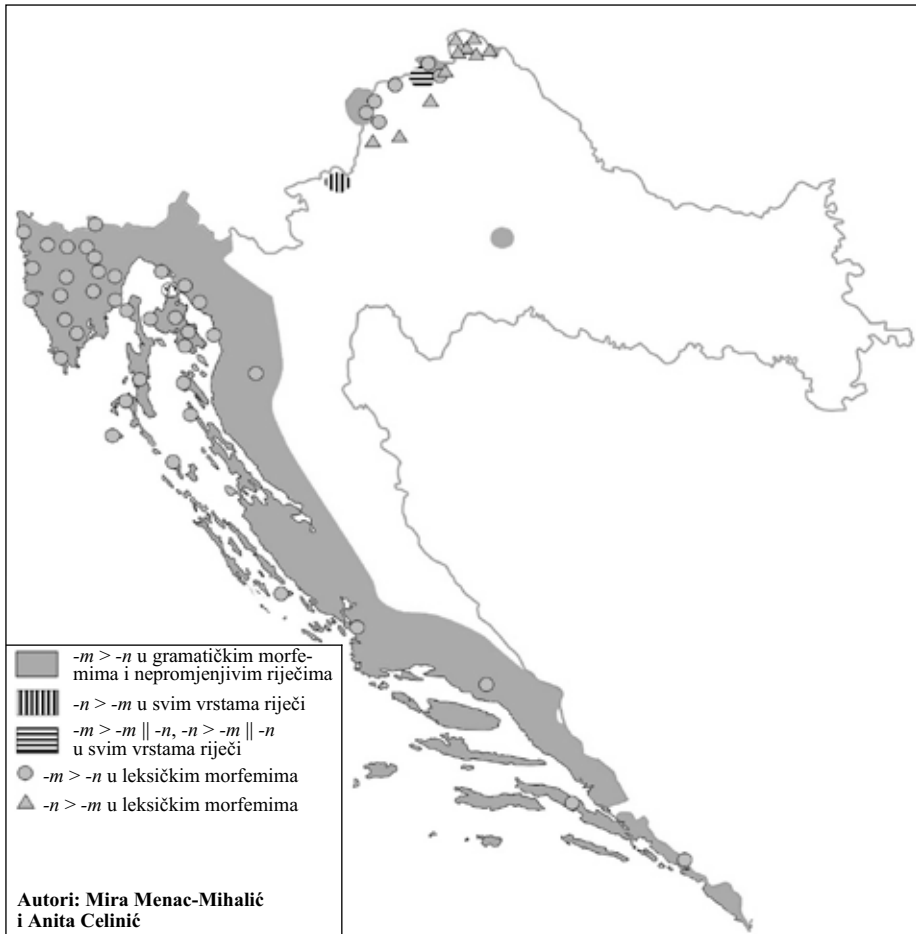
1 ZAVRŠNI *M I N* (usp. Menac-Mihalić – Celinić 2016a)

Najpoznatija pojava vezana uz završne *m* i *n* u Hrvatskoj prijelaz je završnoga *m* u *n* u nastavcima i nepromjenjivim riječima (spominje se i pod nazivom adrijatizam, na karti je označena sivim fonom): *govorin*, *gledan*, *s jednin dobrin čovikon*; *sedan*, *osan*, ali *grom*, *kum*, *dim*. U priobalnom dijelu Hrvatske ta je pojava vrlo živa (otoci, obala i dio kopnenoga zaleđa). Provodi se u svim govorima od Istre do Konavala (s iznimkom Omišlja na Krku). Manje je poznato da ta pojava postoji, prostorno diskontinuirano, i u sjevernim područjima (Hrvatsko zagorje, Međimurje), danas doduše vrlo rijetka i fakultativna, prisutna kod starijih govornika. Krug u centralnom dijelu Hrvatske označava govor Gornje Jelenske, doseljeničkoga zapadnogoranskoga govora u Moslavini, u kojem se pojava čuva kao i u području odakle su se iselili.

Osim spomenute zamjene, novija su istraživanja pokazala kako postoji i drukčiji razvoj završnih *m* i *n*, konkretno u vidu dvaju različitih i razdvojenih slučajeva na sjeverozapadu hrvatskoga jezičnog prostora.

U govoru Jarušja¹ u Samoborskom gorju (na karti označeno okomitim crtama) svako se završno *n*, neovisno o vrsti morfema, fakultativno zamjenjuje s *m* – *vâm* ‘vân’, *dâm* ‘dan’, *mâlim* ‘mlin’, *ječmëm* ‘ječam’, *gârvam* ‘gavran’, trpni pridjevi: *puščâm* ‘pušten’, *ispretučem* ‘pretučen’, *užějem* ‘oženjen’, *pečëm* ‘pečen’ itd.

1 Upitnik za HJA Jarušje 2013 rkp. te građa prikupljena dodatnim istraživanjem u okolnim punktovima Noršić-Selo i Soline (A. Celinić).

Karta 1a: Završni *m* i *n* u hrvatskim govorima

U govoru Rijeke Voćanske – u okolici Ivanca na sjeveru Hrvatskoga zagorja (na karti označeno vodoravnim crtama) – *n* i *m* se fakultativno slobodno izmjenjuju i na mjestu jednoga i na mjestu drugoga polaznoga sonanta ($m > m \parallel n$, $n > m \parallel n$):

- *tàm* || *tàn*, *sim* || *sin* ‘ovamo’, *Vuzim* || *Vuzin* ‘Vazam’, Isg. *nužùm* || *nužùn*, *s kiēm* || *kiēn* ‘s kim, s čim’, *s tiēm* || *tiēn*, *pečēm* || *pečēn*, *tiram* || *tiran*;
- *ũm* || *ũn* ‘on’, *vùm* || *vùn*, *jèdim* || *jèdin* || *jèdim* || *jèdin* ‘jedan’, *kàmem* || *kàmēn*, *učmēm* || *učmēn* ‘ječam’, *mèlim* || *mèlin*, *diēm* || *diēn* ‘dan’, *tjèdim* || *tjèdin*, *bršlām* || *bršlān*.

Osim spomenutoga, postoje leksikalizirani primjeri sa zamijenjenima *m* i *n*, i to:

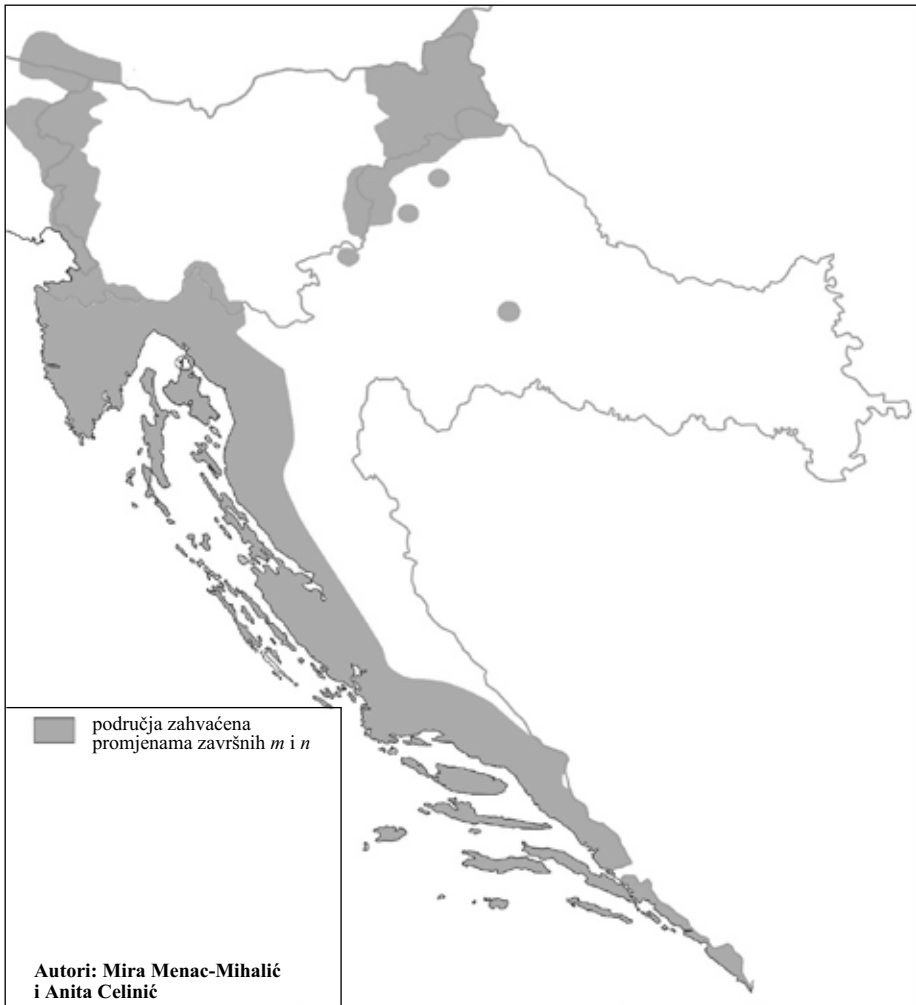

Karta 1b: Završni *m* i *n* u hrvatskim govorima (apstrahirani prikaz karte 1a)

- $m > n$ (na karti označeno kružnicom): *Vazan* || *Vuzin* i sl.;
- $n > m$ (na karti označeno trokutom): *vùm*, *dl̩m* ‘sluz’.

Sve spomenute pojave prikazane su na karti 1a. Na njoj nismo označile pojavu gubljenja završnih nazala uz nazalizaciju prethodnog vokala: *pû* ‘pun’, *žēdq* ‘žedan’, pridj. *bābj* ‘babin’, te rijetke primjere daljnje denazalizacije: Dugi otok: *s nogô*, *jâ umî*, Račišće: *zâ poslo*., *ja govori*., *s vrûco*: *vòduo*..

Promatrane pojedinačno i odijeljeno, navedene manje zastupljene pojave u okviru hrvatskoga jezika mogu djelovati iznenađujuće. No kad su ucrtane

Karta 1c: Završni *m* i *n* u hrvatskim i slovenskim govorima

na kartu, zajedno sa sjevernom zonom 1. tipa zamjene $m > n$, zbog njihove teritorijalne bliskosti postaje jasno da sve slučajeve treba povezati i obuhvatiti kao cjelinu jer su u unutarjezičnom mehanizmu djelovanja ista – riječ je o neutralizaciji završnih nazalnih sonanata. Kad se u razmatranje uključe i primjeri leksikalizacije – kako $m > n$, tako i $n > m$, koji se kao izdvojeni primjeri javljaju na područjima gdje inače nisu zabilježene pravilne zamjene *m* i *n*, ali se, zemljopisno gledano, nalaze relativno blizu njih – sve zajedno svjedoči kako je u prošlosti postojalo šire područje zahvaćeno pojavom promjena fonološkog statusa nazalnih sonanata *m* i *n* na početku riječi, područje koje je, čini se, obuhvaćalo znatan dio

sjeverozapadnog dijela hrvatskoga jezika. Kad se sve spomenuto u kartografskom prikazu apstrahira, tako da istom bojom budu označena sva područja na kojima je došlo do bilo kakvih promjena završnih *m* i *n*, dobivamo kartu 1b.

Jesu li područja na sjeveru Hrvatske toliko izdvojena i iznimna kao što se čini? Za odgovor treba proučiti šire područje.

Različiti autori slovenske promjene u vezi sa završnim *m* i *n* opisuju na ponešto različite načine, pri čemu većinom pišu o zamjeni *m* sa *n*. U literaturi se za slovensko jezično područje specifičan razvoj završnih *m* i *n* spominje u nizu rubnih dijalekata na zapadu, jugu i istoku.

Na karti to izgleda otprilike ovako (karta 1c).

Pogled koji zahvaća veće područje pokazuje kako hrvatski sjeverozapad i slovenski sjeveroistok čine jednu cjelinu. Diskontinuitet manjega, rubnog hrvatsko-slovenskog dijela zahvaćenoga tom pojavom, i velikoga, priobalnog područja zajedno sa zapadnim slovenskim govorima možda je novija pojava – moguće je da je u prošlosti to bila jedna cjelina. Napominjemo da Rado Lenček (1996), pišući članak i crtajući kartu, izričito naglašava kako se tim diskontinuiranim slovenskim sjeveroistočnim područjem ne bavi (Lenček 1996: 158, napomena 3). Pitanje o porijeklu te pojave na tom sjevernom hrvatsko-slovenskom graničnom području – je li ona istog postanja kao i ona na glavnom području ili je drugog uzroka i postanka – vjerojatno se na jednak način postavlja i pred hrvatske i pred slovenske dijalektologe. Što se hrvatske strane toga sjevernog dijela tiče, može se reći da je pojava u povlačenju, odnosno gubljenju – fonološki se status *m* i *n* tu restituira, vjerojatno pod novijim utjecajem standardnoga jezika.

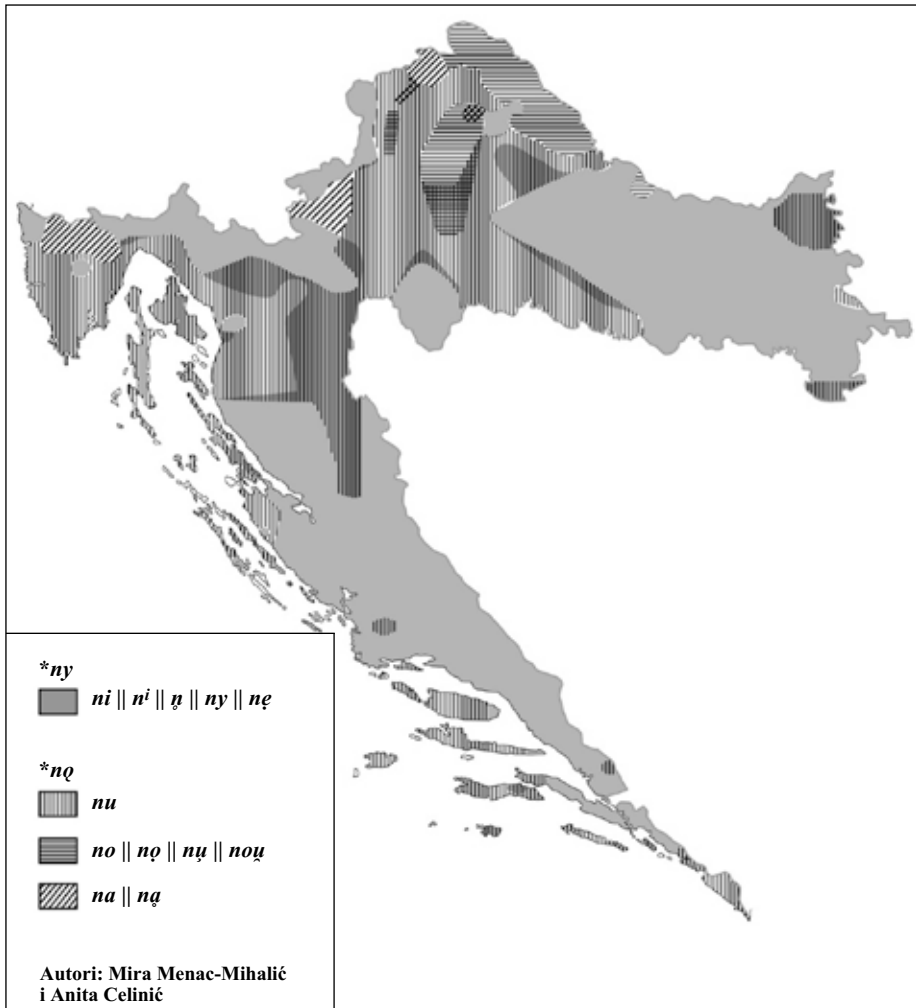
2 GLAGOLSKI SUFIKSI **nq* ~ **ny* (usp. Menac-Mihalić – Celić 2016b)

U većini slavenskih jezika današnji sufiksi u glagolima tipa **dvignŋti*, **gybnŋti*, **šbpnŋti*, **ščb(p)nŋti*, **sʰxnŋti* odražavaju psl. sufiks **nq*. No, u pojedinim se zapadnoslavenskim i zapadnim južnoslavenskim jezicima – gornjolužički, polapski, poljski, slovenski, hrvatski, srpski, bosanski – u tim glagolima pojavljuje i sufiks tipa **ny*, koji je u nekima od njih terenski rasprostranjeniji (pa je prisutan i u književnome jeziku, npr. u slovenskom i gornjolužičkom), a u nekima rjeđi. U suvremenome standardnome hrvatskom jeziku sufiks je *nu*.

Supostojanje sufiksa *nq* i *ny* na slavenskom području jezikoslovci su u osnovi tumačili na dva načina. Prema jednima riječ je o analogiji; prema drugima, a čini se da je ta teorija prihvaćenija, riječ je o praslavenskoj dijalektizaciji.

Karta s terenskim rasporedom sufiksa **nq* ~ **ny* u Hrvatskoj izgleda ovako (karta 2a):

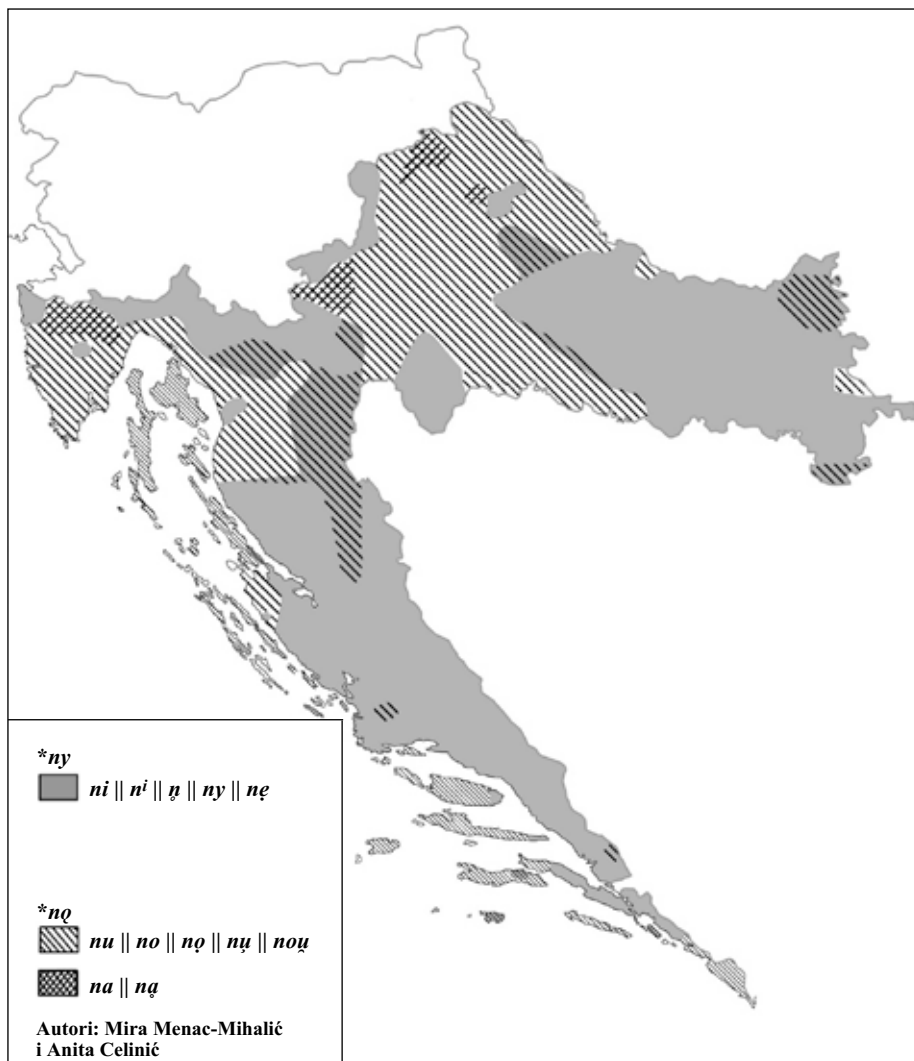
Sivim je fonom označeno područje s refleksima sufiksa **ny*; crtama je označeno područje s refleksima sufiksa **nq*. Pritom su razdvojena područja sa sufiksima tipa *nu* (okomite crte), *no* (vodoravne crte) i *na* (kose crte). Najspecifičniji je, ujedno i najrjeđe zastupljen, refleks tipa *na*. On se javlja na četirima malim

Karta 2a: Glagolski sufiksi *nq ~ *ny u Hrvatskoj

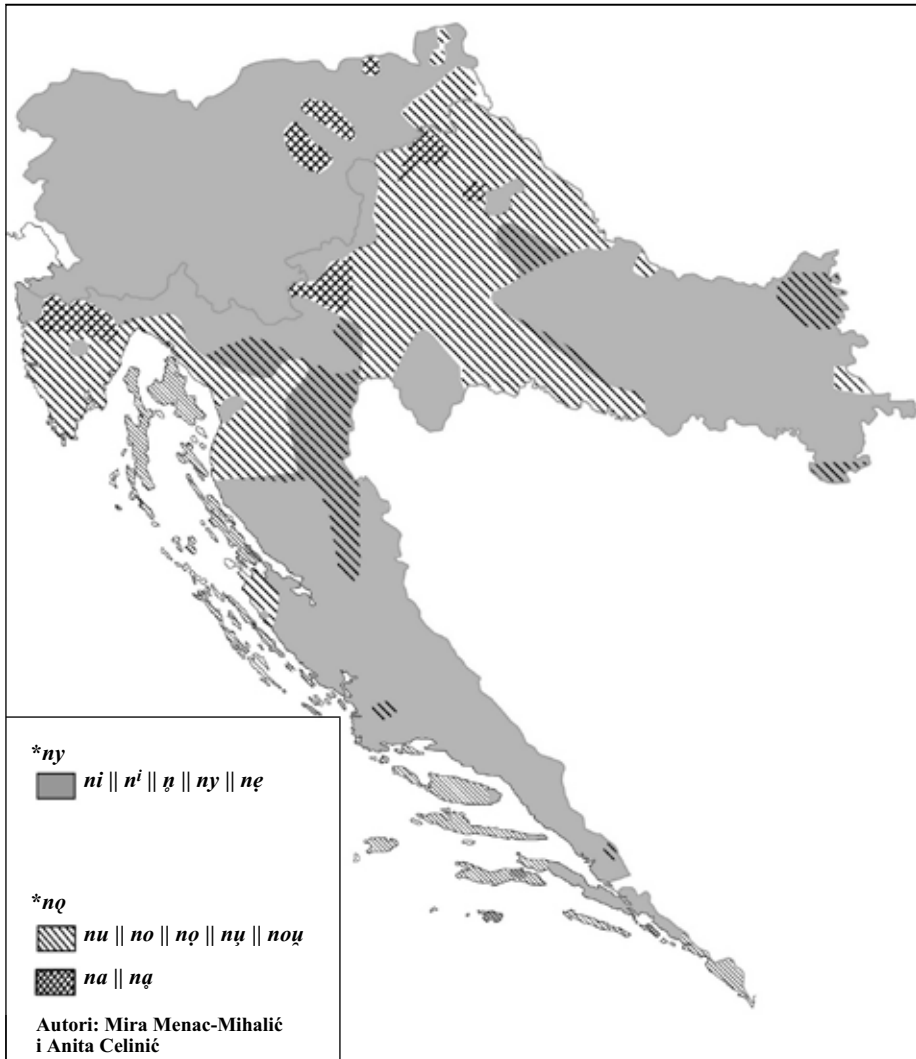
odvojenim područjima: na sjeveru Istre, u plješivičkom Prigorju, na području Kalnika i na sjeveru Hrvatskoga zagorja. Kako karta pokazuje, terenski je raspored prilično šarolik, a na dosta su područja prisutne i dublete *ny i *nq. Oba se sufiksa javljaju u svim trima hrvatskim narječjima pa se nijedno narječje ne može specificirati kojim od tih sufikasa. Tek bi se kod pojedinih dijalekata moglo utvrditi koji sufiks u njima preteže.

Ista karta, ali s apstrahiranim razlikama među refleksima *q u sufiksu *nq, izgleda ovako (karta 2b). Na njoj na području s *nq mrežastim rasterom ističemo samo najspecifičnija područja – s *na*.

Karta 2b: Glagolski sufiksi *nq ~ *ny u Hrvatskoj (apstrahirani prikaz karte 2a)

Da bismo usporedile situaciju sa stanjem u Sloveniji, kao građu uzele smo indeks karte broj 73 *stegniti se* iz SLA 2011: 174. Na temelju te građe izrađeno je slovensko područje na karti 2c.

Karta 2c: Glagolski sufiksi *nq ~ *ny u hrvatskim i slovenskim govorima²

Karta pokazuje kako je slovensko područje manje diferencirano od hrvatskoga, ali i kako se i u Sloveniji javljaju sufiksi nastali od obaju tipova – i *ny i *nq.

U Sloveniji se sufiksi tipa *nu/no* javljaju na području panonskog narječja, prema podjeli u SLA, to su govori prleškoga dijalekta (Križevci pri Ljutomeru, Gajševci, Bučkovci, Ljutomer, Gibina, Sveti Tomaž, Miklavž pri Ormožu, Cvetkovci, Ormož, Središče ob Dravi), govori prekmurskog dijalekta (Gorica,

² Sufiksi su kartografirani na temelju indeksa karte broj 73 *stegniti se* iz SLA 2011: 174. U obzir su uzimani samo infinitivi jer bez dvojbe govore o izravnom razvoju sufiksa.

Strehovci, Beltinci, Gomilica, Nedelica, Velika Polana, Gornja Bistrica, Hotiza, Gornji Petrovci) i u jednom govoru haloškoga dijalekta (Cirkulane).

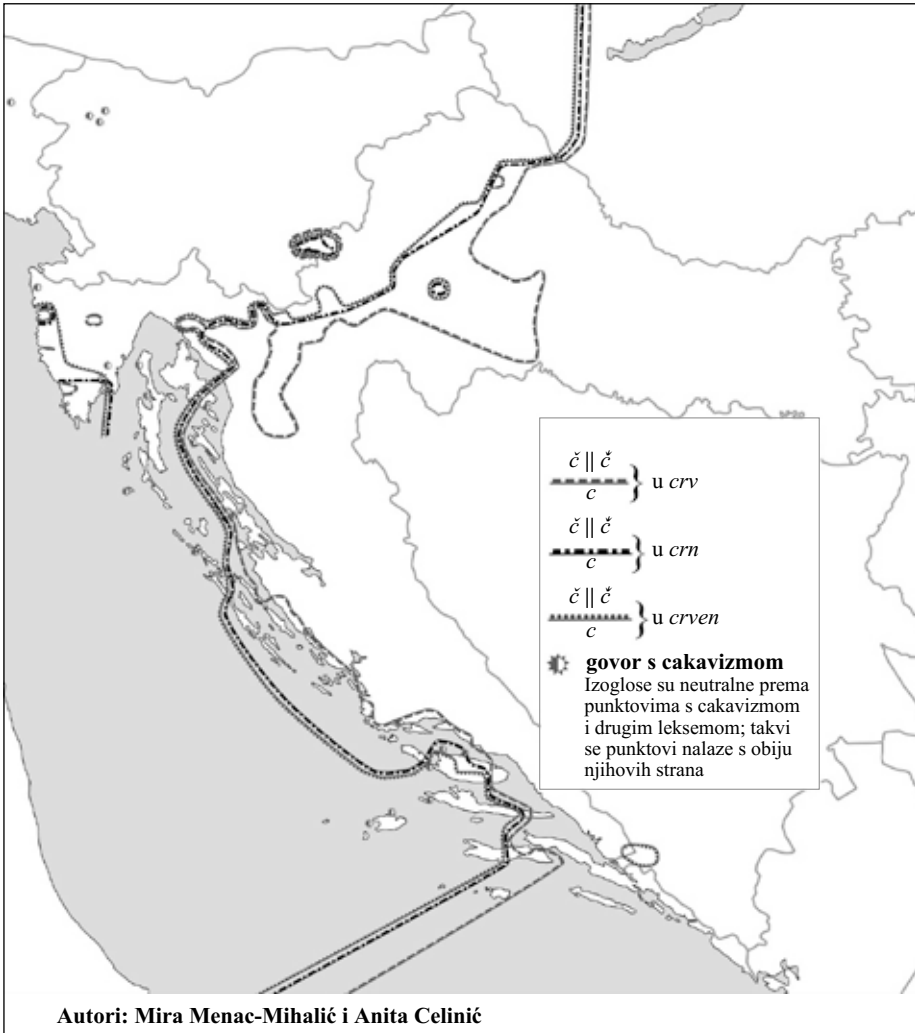
Javlja se i sufiks *na*. Za njega pretpostavljamo da je nastao od *nq*. I u Sloveniji se sufiks *na* javlja na malim odvojenim područjima: prema podjeli u SLA, to su dijelovi srednjosavinjskoga, srednjoštajerskoga i južnopohorskoga dijalekta (Črnova, Ložnica pri Žalcu, Svetina, Proseniško, Slivnica pri Celju, Skomarje, Kebejlj, Zafost) i jedan punkt slovenskogoriškoga (Zgornja Velka). Za slovenskogoriško područje Koletnik navodi: »Pri glagolih II. glagolske vrste, kjer je za *-nq*- v knjižnem jeziku analogični *-ni-*, je v negovskem, ivanjskem, črešnjevskem in radenskem govoru *-no-*, ki je le naglašen, pri *zakleniti*, *zaklenem*: *zakle'noťj*, *zak'lenen*, *zak'lenj*, *zak'lente*, *zak'lena*, *zak'lenla/zakle'nola*, *zakle'nolo*, *zakle'nolj*, *zakle'nole*, *zakle'nolj*, *zakle'nola*, *zakle'nolj*, *zakle'nola*, *zak'le'jeno*, v ceršaškem in ščavniškem govoru pa *-na-* (zlasti v deležniku): *'du:j vu'ga:snala*, *'ki:pnalo*, *s'ti:snali*, *po'ti:snale*, *po'te:gnali*, *z'di:gnali*« (Koletnik 2001: 176, slično (skraćeno) i 271). Premda tu nije izrijekom navedena Zgornja Velka (inače jedan od obrađivanih punktova u knjizi), u kojoj je *-na-* potvrđeno u indeksu broj 73 iz SLA 2011: 174, očito je da je tip sufiksa *-na-*, kao i *-no-*, na slovenskogoriškom području šire zastupljen nego što to pokazuje građa za kartu 73, čiji smo indeks uzeli kao princip za iscrtavanje stanja na slovenskom području u našoj karti 2c.

Svaki se od dvaju sufikasa može dovoditi u vezu sa stanjem u ostatku južnoslavenskoga i općenito slavenskoga područja. Sufiks **ny*, uz to što je prisutan u najvećem dijelu slovenskih i u velikom dijelu hrvatskih govora, zastupljen je – dominantno ili rijetko – i u bosankim, srpskim, gornjolужиčkim, polapskim i poljskim govorima. Sufiks **nq*, također znatno zastupljen u hrvatskim govorima, manjim dijelom i u slovenskima, prisutan je još šire, u najvećem dijelu slavenskih govora. Refleksi tipa *na* – prisutni, ali rijetki u hrvatskim i slovenskim govorima – karakteristični su za makedonske i bugarske govore.

Kako pokazuje karta, izoglosa **nq* ~ **ny* hrvatske i slovenske govore uglavnom povezuje, a ne dijeli, budući da tek u vrlo malome dijelu prolazi jezičnom granicom.

3 RAZVOJ *Č U SKUPU *ČBR (usp. Menac-Mihalić – Celinić 2016c)

Problematika razvoja *č* ispred *r* odnosi se na zamjenu palatalne afrikate *č* nepalatalnom, dentalnom afrikatom *c*. O uzroku te promjene u literaturi se uglavnom ne govori. Vjerojatno je riječ o asimilaciji u kojoj se nepčana afrikata *č* ispred nenepčane likvide *r* zamijenila nenepčanom afrikatom *c*. Pojavu smo promatrale samo u navedenom skupu **čbr* (skup **čer*, odnosno **črč*, ostao je izvan razmatranja), i to na trima riječima: *črv* ~ *crv* (izoglosa s dužim crtama), *črn* ~ *crn* (izoglosa s dužim i kraćim crtama) i *črven* ili *črljen* ~ *crven* ili *crljen* (izoglosa s kružićima). Izvan razmatranja ostali su punktovi u kojima je dokinuta fonološka opreka između *č* i *c* (što je u hrvatskoj dijalektologiji poznato kao cakavizam; na karti označeno simbolom). Pokazalo se da izoglosa promjene *č* > *c* za svaku od navedenih riječi teče ponešto drukčije, kako pokazuje karta 3.

Karta 3: Refleksi *č u skupu *čbr-

Sve što je zapadno od navedenih izoglosa, područje je s očuvanim č. Tako izoglosa, koja prolazi područjem hrvatskoga jezika, povezuje njegov zapad i jugozapad (većinom kajkavske i čakavske govore) sa slovenskim jezikom.

Promatra li se južnoslavensko područje u cjelini, na njegovu istoku, djelomično diskontinuirana, prolazi druga, obrnuta izoglosa s čije je zapadne i južne strane područje *cr*, a sa sjeveroistočne strane područje *čr* (usp. BDA 2001, karta F 161). Tako *cr* dolazi u najvećem dijelu makedonskih govora (s iznimkom dvaju manjih područja na jugozapadu u kojima je *čr*) te u manjem zapadnom i južnom dijelu bugarskih govora, a veći dio bugarskih govora ima *čr*. To navodi na zaključak

kako je promjena $\check{c} > c$ ispred r započela u središnjem dijelu južnoslavenskoga područja i postupno se radialno širila prema rubovima. Tako se zapadni dio južnoslavenskoga zapada i istočni dio južnoslavenskoga istoka u pogledu razvoja $*\check{c}br$ podudaraju.

- 4 U radu se donose tri karte s različitim izoglosama koje govore hrvatskoga i slovenskoga jezika dijelom dijele, a dijelom povezuju.

Prva karta (karte 1a–c), o završnim sonantima m i n , pokazuje da se pojava njihove neutralizacije u kontinuitetu proteže velikim priobalnim hrvatskim i slovenskim područjem te manjim područjem hrvatskoga sjeverozapada i slovenskoga sjeveroistoka. Pretpostavljamo da su diskontinuirano manje, rubno hrvatsko-slovensko područje i veliko, priobalno područje u prošlosti bili jedna cjelina.

Druga karta (karte 2a–c), o sufiksima $*n\varrho$ i $*ny$, pokazuje da je $*ny$ prisutan u najvećem dijelu slovenskih i u velikom dijelu hrvatskih govora. Sufiks $*n\varrho$ znatno je zastupljen u hrvatskim govorima, a manjim dijelom i u slovenskima. Refleksi sufiksa $*n\varrho$ tipa na prisutni su, ali rijetki i u hrvatskim i slovenskim govorima.

Treća karta (karta 3), o razvoju $*\check{c}$ u skupu $*\check{c}br-$, pokazuje kako izoglose, koje prolaze područjem hrvatskoga jezika, povezuju njegov zapad i jugozapad (većinom kajkavske i čakavske govore) sa slovenskim jezikom.

Nijedna od prikazanih karata nije konačna. One su otvorene za dopunjavanje novim podacima o punktovima, a moguće i novim pojavama pa se ne bismo čudile kad bi buduća istraživanja otkrila i nove podatke za ove, čini nam se, još nezavršene teme.

Svaka je izoglosa ujedno i poveznica i razdjelnica. To je crta koja razdvaja govore s jedne njezine strane u odnosu na govore s njezine druge strane; u tom smislu izoglosa je razdjelnica. No, ujedno, to je crta koja povezuje sve govore što se nalaze s njezine iste strane; u tom smislu izoglosa je poveznica. U radu prikazane izoglose hrvatske i slovenske govore međusobno ne odjeljuju jer u vrlo malome dijelu prolaze hrvatsko-slovenskom jezičnom granicom. Prikazane izoglose na kartama 1 i kartama 2 na jednak način kao razdjelnice sijeku područje i hrvatskoga i slovenskoga jezika, uzrokujući njihovu dijalektnu razvedenost, te kao poveznice spajaju i hrvatska i slovenska područja koja im se nalaze s iste strane. Izoglose na karti 3, budući da prolaze samo hrvatskim područjem, ne odvajaju slovenske govore među sobom, nego povezuju sve slovenske govore s dijelom hrvatskih, odvajajući ih od drugoga dijela hrvatskih govora.

Na zapadu južnoslavenskog zapada razmotrene su i kartografirane tri jezične pojave koje i hrvatske i slovenske govore i povezuju i razdvajaju. S obzirom na to da su promatrani zapadnojužnoslavenski govori vrlo bliski, ima puno jezičnih pojava kojih izoglose idu istočnije i sjevernije, povezujući sve govore hrvatskoga i slovenskoga jezika, smještajući ih s iste strane izoglosâ. Postoji li izoglosa koja ide granicom hrvatskoga i slovenskoga jezika?

CITIRANA LITERATURA³ I GRAĐA

- BDA 2001** = *Bългарски диалектен атлас: обобщаващ том I–III: фонетика, акцентологија, лексика*, Sofija: Trud, 2001.
- HJA** = grada *Hrvatskoga jezičnog atlasa*
- Koletnik 2001** = Mihaela Koletnik, *Slovenskogoriško narečje*, Maribor: Slavistično društvo, 2001 (Zora 12).
- Lenček 1996 [1981]** = Rado L. Lenček, O prehodu *-m > -n* v južnoslovenskih narečjih, v: Rado L. Lenček, *Izbrane razprave in eseji*, Ljubljana: Slovenska matica, 1996, 154–160.
- Menac-Mihalić – Celinić 2016a** = Mira Menac-Mihalić – Anita Celinić, Glagol'nye suffiksji *no/*ny v Horvatii, u: *Trudy Instituta ruskogo jazyka im. V. V. Vinogradova 8 = Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas: materialy i issledovanija 2012–2014*, Moskva: Institut ruskogo jazyka im. V. V. Vinogradova, 2016, 95–114.
- Menac-Mihalić – Celinić 2016b** = Mira Menac-Mihalić – Anita Celinić, Refleksji *č u skupu *čbr u hrvatskim govorima, *Romanoslavica* (București) 52 (2016), br. 2, 99–115.
- Menac-Mihalić – Celinić 2016c** = Mira Menac-Mihalić – Anita Celinić, Završni *m* i *n* u hrvatskim govorima, *Šesti hrvatski slavistički kongres 1*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Hrvatski slavistički odbor, 2016, 323–332.
- OLA** = grada *Opčeslavenskoga lingvističkog atlasa*
- OLA 1994** = *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas 3: refleksy* *br, *br, *bl, *bl, Warszawa, 1994.
- SLA 2011** = *Slovenski lingvistični atlas 1.1: atlas*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas).

POVZETEK

Povezovalne in ločevalne črte v sorodnih jezikovnih sistemih

V prispevku so predstavljene tri karte z različnimi izoglosami, ki govore hrvaškega in slovenskega jezika deloma ločujejo, deloma pa jih povezujejo. Prva karta, z izglasnima zvočnikoma *m* in *n*, kaže, da se njuna nevtralizacija v kontinuiteti razprostira na obsežnem obalnem hrvaškem in na slovenskem področju ter na manjšem področju hrvaškega severozahoda in slovenskega severovzhoda. Druga karta, s priponama *nq in *ny, kaže, da je *ny prisoten v pretežnem delu slovenskih in v velikem delu hrvaških govorov. Pripona *nq je znatno zastopana v hrvaških govorih, v manjšem delu pa v slovenskih. Refleksji pripone *nq tipa *na* se tako v hrvaških kot v slovenskih govorih sicer pojavljajo, vendar so redki. Tretja karta, o razvoju *č v skupini *čbr-, predstavlja, kako izoglose, ki potekajo po področju hrvaškega jezika, povezujejo njegov zahod in jugozahod (večinoma kajkavske in čakavske govore) s slovenskim jezikom. Prikazane izoglose na kartah 1 in 2 kot ločevalne črte sekajo področje tako hrvaškega kot slovenskega jezika, saj povzročajo njuno narečno ločevanje, kot povezovalne črte pa spajajo hrvaška in slovenska področja, ki se nahajajo na isti strani. Izoglose na karti 3, ki potekajo samo na hrvaškem področju, ne ločujejo slovenskih govorov med seboj, ampak povezujejo vse slovenske govore z delom hrvaških, hkrati pa jih ločujejo od drugega dela hrvaških govorov.

3 Literatura za svako od triju promatranih pojava navedena je u Menac-Mihalić – Celinić 2016a; 2016b; 2016c.